ORIGINAL ARTICLE

DETERMINANTY PŘIZNÁNÍ A VÝŠE PŘÍSPĚVKU NA BYDLENÍ

Determinants of allotment and the amount of housing allowance

Renata Petrášková¹, Hana Francová²¹Úřad práce v Českých Budějovicích²Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra sociální práce

Summary

Housing is an essential human need and a key element for social, economic and cultural development in every society. A state shall form housing policy with clear objectives and ensure tools for its implementation. The translated text deals with problems of housing allowance according to the Act on State Social Support – one of the instruments of housing policy in the Czech Republic whose purpose is to contribute households to their expenses connected with housing. The importance of a housing allowance is indisputable, especially because it supports mobility of a household and its possibility to find an adequate housing, especially in the sphere of rental sector. The authors of this research project propose to find out the factors which influence the amount of housing allowance and development of new applications for housing allowance in 2008–10. At the same time, the subject of their interest is to map the amount of financial means paid out to housing allowance in the mentioned period. To achieve these goals the technology of secondary data analysis was applied, whereas the experimental file was formed by all the applicants for housing allowance in 2008–10 in the Employment Office in České Budějovice. Pursuant to the results a number of members in one household can be identified as a significant factor influencing the amount of housing allowance. Further it is possible to state that the number of applications for housing allowance as well as the volume of paid out financial means connected with this social benefit significantly increased in the monitored period. Regarding the coming socioeconomic development it is possible to predict, that the importance of a housing allowance will rise.

Key words: housing – housing policy – housing allowance

Souhrn

Bydlení je základní lidskou potřebou, která v každé společnosti hraje klíčovou roli pro sociální, ekonomický a kulturní vývoj občanů. Úkolem státu je formulovat bytovou politiku s jasnými cíli a zajistit nástroje pro její realizaci. Překládaný text se zabývá problematikou příspěvku na bydlení ze zákona o státní sociální podpoře – jedním z nástrojů bytové politiky v ČR, jehož účelem je přispívat domácnostem na náklady spojené s bydlením. Význam příspěvku na bydlení je nesporný zejména i proto, že podporuje mobilitu domácnosti a její možnost vyhledat si přiměřené bydlení, zvláště pak v oblasti nájemního sektoru. Autorky výzkumného šetření si kladou za cíl zjistit, jaké faktory ovlivňují výši příspěvku na bydlení a jak se počet nových žádostí o tuto sociální dávku vyvíjel v letech 2008–10. Předmětem jejich zájmu je současně zmapovat objem finančních prostředků vyplacený na příspěvek na bydlení

Submitted: 2012-09-13 • Accepted: 2013-04-02 • Published online: 2013-09-27

KONTAKT: XV/3: 305–313 • ISSN 1212-4117 (Print) • ISSN 1804-7122 (Online)

v uvedeném období. K dosažení těchto cílů byla použita technika sekundární analýzy dat, přičemž výzkumný soubor byl tvořen všemi žadateli o dávku příspěvek na bydlení v letech 2008–10 spadající do působnosti Úřadu práce v Českých Budějovicích. Na základě výsledků šetření lze jakožto významný faktor mající vliv na výši částky příspěvku na bydlení identifikovat počet členů v domácnosti. Dále lze konstatovat, že počet žádostí o příspěvek na bydlení stejně jako objem vyplácených finančních prostředků spojených s touto sociální dávkou vykazuje ve sledovaném období významný nárůst. S ohledem na nadcházející socioekonomický vývoj je možno predikovat, že význam příspěvku na bydlení dále poroste.

Klíčová slova: bydlení – bytová politika – příspěvek na bydlení

ÚVOD

Bydlení patří k jedné z nejzákladnějších lidských potřeb člověka. Ta je natolik zásadní, že ji není možné nahradit ani zvýšeným uspokojením potřeb jiných. Naplnění potřeby odpovídajícího bydlení ovlivňuje kvalitu života jedince, jeho zdraví, vzdělávání i práci, což může následně přinášet i významné společenské efekty v podobě zdravých rodinných i sociálních vazeb, vzdělanosti, úspěšnosti na trhu práce aj. Důstojné bydlení je základní životní potřebou, ale zároveň mimořádně nákladnou záležitostí, mnohdy přesahující aktuální možnosti jednotlivců i rodin. Z tohoto důvodu je žádoucí, aby stát pomohl svou efektivní bytovou politikou zvýšit dostupnost bydlení i u příjmově slabších domácností. Jedním z nástrojů bytové politiky v České republice, který to umožňuje a kterému se věnuje i tato práce, je příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory (dále jen SSP).

Nezastupitelnost státu v řešení bydlení

Bydlení je řazeno k sociálním právům – právům na sdílení minimálního blahobytu obvyklého v dané společnosti. Právo na bydlení je formulováno v řadě mezinárodních dokumentů, např. v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (čl. 11) a v Evropské sociální chartě (část I, bod č. 16, 31; část II, bod čl. 31), v některých zemích je i součástí ústavy. Nejedná se však o právo jedince vůči společnosti nárokovat si poskytnutí bydlení, ale má charakter především odpovědnosti veřejných institucí vůči občanovi a jeho rodině [1]. Oblast bydlení patří jednoznačně k prioritám vlád, jež si uvědomují rizika, která mohou z neuspokojivé situace v oblasti bydlení vyplývat a která mohou negativně ovlivňovat např. fungování trhu práce, proces sociálního začleňování, zdravotní

stav populace apod. [2]. Úlohou státu však není přímé poskytování bydlení, nýbrž vytváření příslušné legislativy pro bydlení a zabezpečování toho, aby občané mohli reálně usilovat o naplnění potřeb bydlení [3].

Nástroje bytové politiky

Všechny vyspělé země využívají nástroje bytové politiky, prostřednictvím kterých se domácnostem snaží zvýšit finanční dostupnost kvalitativně standardního a přiměřeného bydlení [4]. Z hlediska zacílení na určité skupiny obyvatel lze tyto nástroje rozdělit na univerzální, zaměřené na většinu domácností, a selektivní (adresné), které jsou orientovány na předem zvolenou skupinu obyvatelstva, především sociálně slabé vrstvy [3].

Stát může dále využít množství nejrůznějších přímých i nepřímých veřejných podpor a regulací, které se zpravidla rozděluje do dvou základních podskupin: podpora nabídky (též podpora na cihlu) spočívající v přímé finanční podpoře výstavby nových bytů a podpora poptávky (též podpora na hlavu) spočívající ve zvýšení příjmů a koupěschopnosti občanů [5]. Samotná ochrana bydlení je zabezpečována prostřednictvím dvou sociálních dávek: první dávkou je příspěvek na bydlení ze systému SSP, jehož poskytování je upraveno zákonem o státní sociální podpoře [6], druhou dávkou je doplatek na bydlení ze systému hmotné nouze. Podmínky nároku doplatku na bydlení vymezuje zákon o pomoci v hmotné nouzi [7].

Právní úprava poskytování příspěvku na bydlení

Příspěvek na bydlení byl do systému zaveden s ohledem na rostoucí náklady na bydlení a rušení slev a dotací v této oblasti. Jedná se o opa-

kující se příjmově testovanou dávkou, která při splnění zákonných podmínek náleží občanům a rodinám ve všech formách bydlení [8]. Předmětná sociální dávka zpočátku nereflektovala skutečné náklady na bydlení; výše příspěvku byla diferencována dle příjmu společně posuzovaných osob (tj. čím nižší příjem rodiny, tím vyšší hodnota dávky). Výpočtový vzorec příspěvku na bydlení byl následující: $PB = \frac{\dot{Z}MH - (\dot{Z}MH \times P)}{(\dot{Z}MR \times K)}$, přičemž PB = příspěvek na bydlení, $\dot{Z}MH$ = částka životního minima k zajištění nezbytných nákladů na domácnost podle počtu jejích členů, P = rozhodný příjem rodiny (pokud je tento příjem nižší než životní minimum rodiny, dosadí se do vzorce částka životního minima), $\dot{Z}MR$ = životní minimum rodiny a K = koeficient 1,6 (do roku 1998 = 1,4). Příspěvek na bydlení v této podobě však neodpovídal logice systémů příspěvku na bydlení v západoevropských zemích. Domácnosti žijící na volném trhu byly z pobírání této sociální dávky vyloučeny i přesto, že v poměru ke svým příjmům často vydávaly na bydlení více prostředků než domácnosti s regulovaným nájemným (Lux et al., 2010a). Konstrukce příspěvku odpovídala situaci, v rámci které byly výdaje domácností na bydlení poměrně vyrovnané. V souvislosti s provedenými deregulacemi nájemného ztratil takto konstruovaný příspěvek svou účinnost [2].

Nová podoba příspěvku na bydlení vycházela ze zásady, že každá osoba či domácnost může na bydlení vynaložit určitou část svých příjmů. Za sociálně únosné se považuje, aby osoba či domácnost vynakládala na částky spojené s bydlením 30 %, v Praze 35 % svých příjmů [9]. Náklady na bydlení se pro nárok a výši dávky stanovily jako jejich průměr za kalendářní čtvrtletí bezprostředně předcházející kalendářnímu čtvrtletí, na které se nárok na výplatu dávky prokazuje, popřípadě nárok na dávku uplatňoval. Pro zjištění nákladů na bydlení za kalendářní čtvrtletí se započítávaly i částky tvořící náklady na bydlení, které byly v tomto kalendářním čtvrtletí zaplacený jako záloha nebo byly v tomto období doplacený [6].

Zákon č. 117/1995 Sb. rozlišuje náklady na bydlení pro byty užívané na základě nájemní smlouvy (náklady na bydlení jsou skutečné náklady konkrétních posuzovaných osob na nájemné a náklady za plnění poskytované s užíváním bytu za podmínky, že tyto náklady nejsou

součástí nájemného) a dále pro byty družstevní a byty vlastníků (zde se nevychází ze skutečných nákladů, ale zákon uvádí částky tzv. srovnatelných nákladů, jejichž výše je odstupňována podle počtu osob, které jsou pro účely dávky společně posuzovány; jedná se tedy o náklady stanovené fiktivně). Kromě skutečných popř. srovnatelných nákladů na bydlení se u všech typů bydlení přičítají náklady na plyn, elektřinu, vodné, stočné, centrální vytápění, odvoz odpadu ve skutečně uhrazené výši. Výjimku tvoří pevná paliva, kde je přímo v zákoně stanovena započitatelná částka, odstupňovaná dle počtu osob [10].

Pro nárok a výši příspěvku na bydlení jsou dále rozhodující normativní náklady na bydlení, které jsou stanoveny pevnými částkami, a to jako průměrné náklady na bydlení pro příslušný počet osob v domácnosti a s ohledem na velikost obce. Tyto normativní náklady jsou stanoveny jako horní hranice přiměřených nákladů na bydlení, na které stát občanům přispívá. Výše příspěvku na bydlení za kalendářní měsíc činí rozdíl mezi normativními náklady na bydlení a rozhodným příjmem rodiny vynásobeným koeficientem 0,30 (v Praze 0,35). Jsou-li náklady na bydlení rodiny nižší než její normativní náklady, náleží příspěvek na bydlení ve výši rozdílu mezi náklady na bydlení a příslušným násobkem rozhodného příjmu [3]. Příspěvek na bydlení se přiznává na období od 1. července do 30. června následujícího kalendářního roku nebo v rámci tohoto období na dobu kratší, pokud jsou splněny podmínky nároku na dávku jen po tuto kratší dobu [10].

Autorky šetření si daly za cíl zjistit vývoj objemu prostředků vyplacených na příspěvek na bydlení v letech 2008–10 a dále, jak se na výši příspěvku na bydlení podílí počet členů v domácnosti a výše jejich příjmu. V souladu s uvedenými cíli byla stanovena výzkumná otázka, zda se s narůstajícím počtem členů v domácnosti zvyšuje částka příspěvku na bydlení.

METODIKA A CHARAKTERISTIKA SOUBORU

Pro zpracování dat autorky využily techniku sekundární analýzy dat. Této analýze byla podrobena spisová dokumentace vedená odborem státní sociální podpory Úřadu práce v Českých

Budějovicích a data z programu OKdávky (tj. data z informačního systému zpracovávajícího vyplacení dávek státní sociální podpory, dále jen dávek SSP). Výstupem z programu byly nejprve údaje s počty nově podaných žádostí v jednotlivých měsících let 2008–10 pro každou dávku, která se ze systému vyplácí. Následně bylo nutné ze spisové dokumentace vyselektovat pouze data o příjemcích dávky příspěvek na bydlení v letech 2008–10. Základní výzkumný soubor tak čítal 5 170 žádostí. Do základního souboru byly zařazeny všechny osoby, které podaly žádost o dávku příspěvek na bydlení na lokálním kontaktním místě Úřadu práce v Českých Budějovicích či na kontaktních místech vzdálených,

tzn. Trhové Sviny, Borovany, Ledenice, Lišov, Týn nad Vltavou a Hluboká nad Vltavou, a to v letech 2008–10. Sběr statistických dat probíhal v průběhu roku 2011 na pracovišti Úřadu práce v Českých Budějovicích.

VÝSLEDKY

V roce 2008 bylo na kontaktních místech Úřadu práce v Českých Budějovicích nově podáno celkem 1 482 žádostí o příspěvek na bydlení. V roce 2009 jejich počet vzrostl na 1 645 a v roce 2010 dokonce na 2 043. Hodnota rozdílu mezi roky 2008–10 je 561 žádostí, nárůst tak činí téměř 40 % (graf 1).

Graf 1 – Počet podaných žádostí o příspěvek na bydlení v letech 2008–10 (absolutní četnost) [11]

Graf 2 ilustruje celkový objem vyplacených dávek SSP za období let 2008–10. Při prezentaci objemu finančních prostředků bylo odhlédnuto od částek, které tvořily vratky dávek (v celkové výši se za rok jednalo o částku v řádech deseti tisíců Kč, u příspěvku na bydlení v řádech tisíců Kč). V roce 2008 vyplatil Úřad práce České Budějovice v rámci své působnosti na všech dávkách SSP cca 692,6 mil. Kč, přičemž příspěvek na bydlení představoval částku téměř 13 mil. Kč. V roce 2009 se objem vyplacených příspěvků na bydlení zvýšil na více než 20 mil. Kč, celkový objem všech vyplacených dávek SSP však v témže roce poklesl na cca 669 mil. Kč. Rok 2010 představuje i nadále stoupající objem vyplacených prostředků na příspěvek na bydlení a zároveň i pokles celkových prostředků na všechny dávky SSP dohromady. Následující výsledky demonstrují vliv počtu společně posuzovaných osob a výše jejich příjmu na výši příspěvku na bydlení.

Graf 3 znázorňuje maximální možnou výši příspěvku na bydlení, kterou by mohla pobírat domácnost v nájemním vztahu při počtu 1–7 dospělých osob. Výpočet byl proveden při různé výši čtvrtletního příjmu domácnosti v nájemním vztahu a současně při nejvyšších možných započtených nákladech, tj. s částkou normativních nákladů pro obec České Budějovice platných pro rok 2011. (Pro osoby s vlastním bydlením by se pouze lišily částky nákladů na bydlení, průběh funkce je stejný.) Výpočet byl proveden na základě tohoto vzorce: $PB = \min(NB, NN) - k \cdot \max(P, \check{ZMR})$, přičemž: PB = měsíční výše příspěvku na bydlení; NB = skutečné náklady na bydlení; NN = normativní náklady na bydlení; k = výše koeficientu, kterým se násobí rozhodný příjem rodiny (0,35 pro hl. m. Prahu a 0,3 pro zbytek ČR); P = výše rozhodného příjmu rodiny; $\check{ZMR}$ = životní minimum rodiny.

Graf 2 – Objem vyplacených prostředků na příspěvek na bydlení a dávky SSP celkem v letech 2008–10 (absolutní četnost) [11]

Graf 3 – Změny výše PnB v závislosti na počtu osob (pouze dospělých) a výši příjmů [11]

Stejný výpočet byl použit i v rámci hodnot prezentovaných v grafu 4 (opět za použití různé výše příjmu a maximálních možných nákladů

na bydlení). Rozdílné je však složení domácnosti, kdy k jedné dospělé osobě bylo přiřazeno 1–6 dětí ve věkové hranici do 6 let.

Graf 4 – Změny výše PnB v závislosti na počtu osob (dospělého a dětí) a výši příjmů [11]

Aby autorky šetření ověřily průběh funkce u pěti- a vícečetné domácnosti i při jiném složení, byl proveden ještě výpočet se dvěma dospělými a 1–5 dětmi opět ve věkové kategorii do 6 let. Při výpočtu byly do vzorce dosazeny maximální možné náklady (tzn. normativní) a různě vysoký příjem za rozhodné období, a to z toho důvodu, aby bylo docíleno maximální možné částky, kterou by domácnost (v tomto modelovém případě domácnost v nájemním vztahu) mohla pobírat. V případě, že rozhodný příjem rodiny nedosáhne výše životního minima, nelze do vzorce započíst nulový příjem osoby, za její příjem se považuje právě částka jejího životního minima [10].

Od počtu 5 a více osob křivka grafu zůstává stejná nebo klesá, což je dáno tím, že každá další osoba pro výpočet dávky zvyšuje příjem domácnosti (i v případě, kdy by ho skutečně neměla), a to opět z důvodu uvedeného výše – jako příjem se při výpočtu započítá částka životního minima osoby. Důvod, proč má výše dávky své maximum, je ten, že náklady na bydlení, které se při výpočtu zohledňují, se při výpočtu dávky započítávají pouze do výše normativních nákladů na domácnost. Přesahují-li tedy skutečné náklady domácnosti částku normativních nákladů, k částce navíc se již nepřihlíží (graf 5).

Graf 5 – Změny výše PnB v závislosti na počtu osob (dospělých a dětí) a výši příjmů [11]

DISKUSE

Z dat prezentovaných v grafu 2 lze tedy dovodit, že zatímco v roce 2008 tvořila částka na bydlení necelá 2 % celkového objemu prostředků vyplacených na dávky SSP, v roce 2009 to byla již 3 % a v roce 2010 dokonce 4 %. Důvodem nárůstu částky je nutnost reagovat na vývoj cen energií a služeb spojených s bydlením. Dle § 28 zákona o státní sociální podpoře je vláda zmocněna k tomu, aby vždy k 1. lednu pro období do 31. prosince následujícího kalendářního roku stanovila nařízením výši nákladů srovnatelných s nájemným, výši částek, které se započítávají za pevná paliva podle změny spotřebitelských indexů pevných paliv, a částku normativních nákladů na bydlení podle nárůstu nájemného a nákladů srovnatelných s nájemným a změny

indexů spotřebitelských cen pro část nákladů na bydlení [12].

MPSV ČRe [13] uvádí, že v roce 2009 bylo v ČR na dávkách SSP celkem vyplaceno cca 41,1 mld. Kč, což je přibližně o 0,8 mld. Kč méně než v předešlém roce. Jedná se tedy o snížení objemu prostředků o cca 2 %. Srovnáme-li tyto údaje s výsledky prezentovanými v grafu 2, celkový objem částek vyplacených za stejný rok (tj. rok 2009) v českobudějovickém regionu představuje pokles o cca 3,3 %. Podíváme-li se na data MPSV týkající se objemu prostředků na výplatu příspěvku na bydlení v celé ČR v roce 2008 a 2009 [14], zjistíme nárůst o 40,8 %. Ve správním obvodu obce s rozšířenou působností České Budějovice za stejné období představuje zvýšení objemu finančních prostředků na tuto dávku do-

konce 56 %, v roce 2010 činí nárůst oproti roku 2008 dokonce 123 %.

Za poklesem celkového objemu prostředků na dávky SSP v obecné rovině stojí dle autorek textu především dopad zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů [15], který mj. upravil podmínky nároku a výši přídatku na dítě a sociálního příplatku a změnil konstrukci rodičovského příspěvku. Jistá část klientů, která od ledna 2011 „ztratila“ možnost pobírat sociální příspěvek a dosud nežádala o příspěvek na bydlení, „vyzkoušela“ (případně ještě v budoucnu tak učiní) tuto možnost jako alternativu za zrušenou dávku sociálního příplatku. Uvedená skutečnost se tak zřejmě podílela na zvýšení nákladů na příspěvek na bydlení. Za úvahu však stojí poměrně výrazná disproporce mezi nárůstem částek příspěvku na bydlení na celorepublikové úrovni a úrovni lokální, tj. v českobudějovickém regionu. Významným faktorem je bezesporu existence sociodemografických a socioekonomických rozdílů (např. míra nezaměstnanosti, výše průměrné mzdy) a současně existence rozdílů ve výši nájemného v jednotlivých regionech.

Obecně lze říci, že výše dávek je mezi občany velice diskutovaným tématem. Z pohledu jedné je systém státních transferů příliš štědrý, druhí by naopak uvítali příspěvky vyšší. Na základě svých zkušeností autorky textu usuzují, že některé podmínky konkrétně pro přiznání příspěvku na bydlení by bylo potřeba upravit. Při vyplácení příspěvku na bydlení se lze setkat např. se situací, kdy domácnost několik čtvrtletí po sobě nevykazuje žádné příjmy (tzn. osoby nejsou ani hlášeny jako uchazeči o zaměstnání s následnou možností čerpání podpory ze systému hmotné nouze), přesto její doložené náklady tvoří tisíce korun. Jsou-li tedy schopny platit náklady na bydlení, je překvapující, že nedokládají příjmy. Mají-li prostředky na platbu nákladů našetřeny (jak samy většinou uvádějí), je otázkou, zda je nutné, aby pobíraly příspěvek na bydlení. Dalším příkladem by mohli být rodiče, kteří spolu se svým dítětem žijí v jednom domě, i když každý v jednom patře domu, a jako vlastníci s ním účelově uzavřou nájemní smlouvu na obývanou bytovou jednotku. Jejich dítě poté dokládá několikatisícové nájemné, které údajně rodičům platí, a pobírá příspěvek na bydlení. Takové a některé další jsou podle autorek příklady často i neoprávněného vyplácení příspěv-

ku a neúměrného zatěžování státního rozpočtu. Částečně by se neoprávněnému čerpání příspěvku dalo zamezit posílením kontroly a propojením informačních systémů některých institucí. U pronajímatelů v podobě rodičů by se např. dalo detekovat, zda výši přijatého nájemného přiznávají na finančním úřadě. Mnoho rodičů totiž žádné nájemné od svých dětí nedostává, pouze ho potvrzuje pro účely přiznání dávky.

Chceme-li predikovat vývoj v oblasti financování bydlení prostřednictvím příspěvku na bydlení, zřejmě ani následující roky nebudou co do zvyšování prostředků na výplatu této sociální dávky výjimkou. Vycházíme z toho, že vláda vydala nařízení [16], kterým se hodnota paušálních a normativních částek zvyšuje a v souvislosti s tím lze očekávat zvýšení plateb této dávky. Pro nárůst objemu finančních prostředků na výplatu příspěvku na bydlení za rok 2011 hovoří již i průběžné hodnoty z ÚP v Českých Budějovicích – za měsíce leden a červen 2011 bylo ve srovnání se stejným obdobím roku 2010 podáno cca o sto nových žádostí o příspěvek na bydlení více. Další skutečností, která by mohla ovlivnit vývoj příspěvku na bydlení a způsobit expanzi objemu finančních prostředků na jeho vyplácení, může být deregulace nájemného.

Podle Luxe et al. [17] vykazuje model příspěvku na bydlení i po jeho změně v roce 2007 určité deficity z hlediska zajištění efektivní pomoci mladým lidem/mladým rodinám s dětmi, neboť u domácností s více než čtyřmi členy předpokládá příspěvek stoprocentní úspory z počtu. S pátým a dalším členem domácnosti se výše normativních nákladů již nezvyšuje a výše příspěvku se za předpokladu konstantních příjmů nemění, případně se snižuje (grafy 3–5). Příspěvek tak rodiny s více dětmi v tomto bodě dokonce znevýhodňuje. Domácností, kterých by se výše zmíněná úspora z počtu měla týkat, bylo v roce 2008 cca 10 % a v letech 2009 a 2010 přibližně 8,5 % [11]. Autorky textu se domnívají, že takový výskyt není zanedbatelný. Vícečetná domácnost musí své finanční prostředky přizpůsobit více členům rodiny, takže ačkoli náklady jako nájemné a vytápění s počtem osob nerostou, na náklady na vodu a elektřinu v případě vyšší spotřeby těmito domácnostem zbývá prostředků méně. Pokud tedy takové domácnosti prokazatelně hradí vyšší náklady spojené s užíváním bytu, není autorkám šetření zřejmý důvod, proč

by neměl být příspěvek na bydlení přizpůsoben i jím.

Lux et al. [4] srovnávají podmínky nároku na dávku v některých evropských zemích. I zde existují rozdíly ve faktorech, které se zohledňují při výpočtu výše příspěvku, zpravidla jsou to tři základní faktory (v některých zemích pouze některé z nich): příjmy, výdaje na nájemné/bydlení a počet osob v domácnosti (někdy též celková obytná plocha bytu nebo počet obytných místností bytu či domu, v němž se domácnost nachází). Některé modely příspěvku berou v úvahu i výši majetku domácnosti, kvalitu a stáří bytového fondu, typ rodiny (úplná, neúplná, s dětmi, bezdětná) nebo fázi životního cyklu (senior, student).

ZÁVĚR

Bydlení je základní lidskou potřebou, která v každé společnosti hraje významnou roli pro sociální, ekonomický a kulturní vývoj občanů. Úkolem státu je formulovat bytovou politiku s jasnými cíli a zajistit nástroje pro její realizaci. Značné veřejné výdaje na bydlení představují ve všech sociálních státech velmi citlivou oblast. K významným nástrojům podpory bydlení patří individuální subvence – v ČR se konkrétně jedná o příspěvek na bydlení spadající do systému státní sociální podpory a doplatek na bydlení vycházející ze systému hmotné nouze. Předmětem šetření byl pouze nástroj ochrany bydlení zmíněný na prvním místě.

Systém státní sociální podpory provází od počátku jeho vzniku změny. Není dávka, která by nebyla nějakým způsobem upravena, pozměněna, některé byly dokonce zrušeny. Příspěvek na bydlení prošel největší proměnou v roce 2007, kdy nastala změna ve výpočtu dávky v souvis-

losti s novou koncepcí životního minima. Předmětná sociální dávka zůstala v novele zákona o státní sociální podpoře „ušetřena“ i vládním škrty. Od 1. 1. 2011 její výše jako jediné dávce dokonce vzrostla, když došlo k navýšení částek normativních nákladů.

Cílem práce bylo zjistit, zda se počet nových žádostí o příspěvek na bydlení a objem vyplacených finančních prostředků na tuto dávku vyvíjí v čase. Na základě šetření lze v letech 2008–10 ve sledovaném regionu konstatovat téměř 40% nárůst nových žádostí, přičemž se rapidně zvýšil i objem finančních prostředků určených na tuto sociální dávku. V roce 2010 vyplatil Úřad práce v Českých Budějovicích téměř 28,7 mil. Kč, což je skoro o 123 % více než v roce 2008. Výsledky zrealizovaného šetření dále dokladují, že k zásadním faktorům determinujícím výši příspěvku na bydlení patří kromě výše příjmů, nákladů na bydlení a normativních nákladů také počet členů domácnosti; velikost příspěvku na bydlení do počtu osob v domácnosti čtyři roste, s pátým a dalším členem domácnosti se však již výše příspěvku nezvyšuje. V souvislosti s tímto zjištěním apelují autorky na to, aby při výplatě příspěvku na bydlení byly reflektovány vyšší náklady spojené s užíváním bytu právě u těchto vícečetných domácností.

Význam příspěvku na bydlení je nesporný zejména proto, že se zde prolíná jeho význam nejen jako jedné ze sociálních dávek, která má za úkol přispívat domácnostem s nízkými příjmy k hrazení nákladů, ale současně se jedná o důležitý nástroj bytové politiky státu podporující mobilitu domácnosti a její možnost vyhledat si přiměřené bydlení, zvláště pak v oblasti nájemního sektoru.

LITERATURA

- [1] Poláková O. Bydlení a bytová politika. Praha: Ekopress; 2006.
- [2] MMR ČR. Koncepce bytové politiky [Internet]. 2005 [cited 2010 Oct 29]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=1ad2396e-2c60-4d72-bed7-e35322a08312>
- [3] Krebs V a kol. Sociální politika. 5th ed. Praha: Wolters Kluwer; 2010.
- [4] Lux M, Mikeszová M, Sunega P. Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR. 1st ed. Praha: Sociologický ústav AV ČR; 2010b.
- [5] Mikeszová M, Lux M, Morisseau A. Potenciální finanční nedostupnost nájemního bydlení po deregulaci nájemného-regionální perspektiva. Sociologický časopis. 2009;45(2):315–43.

- [6] Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění.
- [7] Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění.
- [8] MPSV ČRd. Státní sociální podpora – stručný průvodce dávkami státní sociální podpory. 1st ed. Praha: MPSV; 2005.
- [9] MPSV ČRa. Bytová politika v sociálních aspektech [Internet]. 2008 [cited 2010 Oct 28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5403>
- [10] Břeská N, Burdová E, Vránová L (2010). Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 6. 2010. 13th ed. Praha: Anag; 2010.
- [11] Petrášková R. Realizace ochrany bydlení prostřednictvím nástroje systému státní sociální podpory. Bakalářská práce vedená na katedře sociální práce Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity. Vedoucí práce Mgr. Hana Francová, Ph.D.; 2011.
- [12] MPSV ČRc. Materiály MPSV předkládané na jednání Vlády ČR 19. 12. 2007 [Internet]. 2007 [cited 2010 Nov 12]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4931/19122007.pdf>
- [13] MPSV ČRe. Výdaje na dávky v 1. pololetí roku 2010 [Internet]. 2010 [cited 2011 Jan 31]. Dostupné z: http://portal.gov.cz/wps/portal/_lp.814/0/_s.155/7226/_s.155/10202?docid=129221
- [14] MPSV ČRb. Dávky v roce 2009: Kde se ušetřilo a kde výdaje vzrostly? [Internet]. 2009 [cited 2011 Jan 31]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/8812>
- [15] Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných prostředků, v platném znění.
- [16] Nařízení vlády č. 414/2010, kterým se pro účely příspěvku na bydlení ze státní sociální podpory pro rok 2011 stanoví výše nákladů srovnatelných s nájemným, částek, které se započítávají za pevná paliva, a částek normativních nákladů na bydlení [Internet]. 2010 [cited 2011 Feb 12]. Dostupné z: <http://www.vyplata.cz/zakony/nv414-2010sb.php>
- [17] Lux M, Kostecký T, Sunega P, Vobecká J, Sládek J (2010a). Moderní nástroje sociálního bydlení pro mladé rodiny jako nepřímá podpora růstu porodnosti. 1st ed. Praha: Sociologický ústav AV ČR; 2010a.

✉ **Kontakt:**

Mgr. Hana Francová, Ph.D., Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra sociální práce, Emy Destinové 46, 370 05 České Budějovice
E-mail: francova@zsf.jcu.cz